
Nordiske Udkast

Tidsskrift for kritisk samfundsforskning – Årgang 54, nr. 1

Ungdomspædagogisk praksis i ungdomsklubber

- og dens betydning for unges hverdags- og ungdomsliv

Christoffer Schultz

Ph.d., postdoc, Aarhus Universitet, DPU & Udviklingskonsulent, Ungdomsringen.

Resume

Denne artikel er baseret på forsvaret af ph.d.-afhandlingen "Ungdomspædagogisk praksis i ungdomsklubber - og dens betydning for unges hverdags- og ungdomsliv", som blev afholdt på DPU, Aarhus Universitet den 12. maj 2025. Ph.d.-projektets formål var at udforske, hvad der kendetegner ungdomspædagogik, hvordan den kommer til udtryk i ungdomsklubberne, samt hvilken betydning ungdomspædagogisk praksis i ungdomsklubber har for unges hverdags- og ungdomsliv. Afhandlingen består af fire artikler, der hver især afspejler nogle udvalgte aspekter af ph.d.-projektets erkendelsesinteresse, samt en redegørende kappe. Med teoretisk udgangspunkt i en kritisk psykologisk tradition (Dreier, 1979; Holzkamp, 1983), således som den særligt er udviklet i en tysk/dansk kontekst, kombineret med social praksisteori (Lave & Wenger, 1991) og Honneths (Honneth, 1995) kritiske anerkendelsesteori, anlægges et særligt fokus på unges oplevelser og perspektiver på betydningen af deltagelse i de fællesskaber og aktiviteter, ungdomsklubberne stiller til rådighed. Afhandlingens analyser baserer sig på kvalitativ empiri, der er genereret i samarbejde med tre af landets ungdomsklubber og viser, hvordan ungdomspædagogisk praksis i ungdomsklubber i høj grad kommer til udtryk i en anerkendende tilgang, der bl.a. bidrager til en øget oplevelse af trivsel i de unges hverdagsliv på tværs af forskellige kontekster. Yderligere peger analyserne på ungdomspædagogikkens emancipatoriske potentialer, der sigter mod at støtte de unge i deres ungdomsudfordringer og udvide deres handleevne i ungdomslivet.

Nøgleord:

Ungdomspædagogik, fritidspædagogik, ungdomsklub, ungdomsliv, kritisk psykologi, anerkendelse

Baggrund og fokus

Ph.d.-projektets erkendelsesinteresse er funderet i et to-delt forskningsspørgsmål, der på den ene side søger at udforske ungdomspædagogisk praksis i ungdomsklubber, og på den anden side søger at udforske, hvilken betydning det har for unge at deltage i ungdomsklubbers fællesskaber og pædagogiske praksis. Projektets styrende forskningsspørgsmål lyder således:

Hvad kendetegner ungdomspædagogik, og hvordan kommer den til udtryk i ungdomsklubberne? Og: Hvilken betydning har ungdomspædagogisk praksis i ungdomsklubber for unges hverdags- og ungdomsliv?

Dette to-delte forskningsspørgsmål anskues som gensidigt forbundne, og afspejler dermed projektets teoretiske afsæt, der placerer sig inden for en kritisk psykologisk tradition (Dreier, 1979; Holzkamp, 1983) og implicerer en dialektisk forståelse af forholdet mellem menneske og samfund. Jeg vender tilbage til projektets teoretiske afsæt, men i relation til forskningsspørgsmålet får det den betydning, at hverken den ungdomspædagogiske praksis eller dens betydning for unges hverdags- og ungdomsliv kan udforskes isoleret, men må analyseres situeret og ud fra en decentreret analytisk forståelse af, at den ungdomspædagogiske praksis og det levede ungdomsliv bliver hinandens betingelser (Lagermann, 2014; Petersen, 2021). Sagt på en anden måde får den ungdomspædagogiske praksis betydning for de unges levede hverdagsliv, mens de unges erfaringer i det levede hverdagsliv spiller tilbage og får betydning for den ungdomspædagogiske praksis i ungdomsklubberne.

Med afhandlingens fokus på pædagogisk arbejde i ungdomsklubber placerer den sig inden for det fritidspædagogiske forsknings- og praksisfelt, der omhandler pædagogisk arbejde i danske fritidsinstitutioner. På den ene side kan man sige, at afhandlingen skriver sig ind i et fritidspædagogisk felt, der de seneste år har oplevet et øget politisk, fagligt og forskningsmæssigt fokus (Schultz & Petersen, 2024). På den anden side bidrager afhandlingen med empirisk viden om et specifikt område inden for det fritidspædagogiske felt, der kan siges at være særdeles underbelyst, nemlig det pædagogiske arbejde, der retter sig mod de unge i landets ungdomsklubber (Ringskou & Gravesen, 2020; Sauzet, 2024; Schultz, 2022).

Med dette specifikt afgrænsede fokus retter jeg desuden en kritik af begrebet *fritidspædagogik*. Som begreb anvendes fritidspædagogik som en overordnet samlebetegnelse for hele det pædagogiske fritidsområde, hvor der arbejdes med børn og unge i et meget langt aldersspænd (Schultz & Petersen, 2024). Dette aldersspænd dækker 5-årige børn i SFO/fritidshjem over 10-14-årige i fritidsklubber og op til 14-18-årige unge i ungdomsklubber - nogle steder helt op til 25 år. Dette lange alders- og

udviklingsspænd implicerer imidlertid en åbenlys forskel på såvel organisering af disse typer af fritidsinstitutioner som pædagogiske opgaver forbundet til børn i indskolingsalderen over for unge i alderen 14-18 år.

Med denne kritik er der ikke tale om en forkastelse af begrebet fritidspædagogik, men snarere en analytisk skelnen. Denne skelnen retter et analytisk fokus mod pædagogisk arbejde med unge, med afsæt i de muligheder og begrænsninger, der præger deres hverdags- og ungdomsliv.

I afhandlingens første artikel, *Nødvendigheden af en teoretisk referenceramme for ungdomspædagogisk faglighed* (Schultz, 2022), opsummeres denne pointe og det påpeges, at fritidspædagogikken tager sit afsæt i de muligheder, begrænsninger og pædagogiske opgaver, der knytter an til alle børn og unges fritid, mens ungdomspædagogikken, som en art underbegreb af fritidspædagogikken, kan siges at rette fokus mere specifikt mod de muligheder, begrænsninger og pædagogiske opgaver, der knytter an til ungdommen. I artiklen argumenterer jeg for en forståelse af ungdomspædagogisk faglighed og praksis som en løsning på samfundsmæssige og subjektive ungdomsudfordringer, de unge befinder sig i, og peger dermed på nødvendigheden af at placere de unge i centrum af ungdomspædagogisk faglighed, praksis og ikke mindst udforskning af samme.

Projektets teoretiske afsæt

Projektets teoretiske afsæt er placeret inden for en kritisk psykologisk tradition (Dreier, 1979; Holzkamp, 1983; Mørck & Huniche, 2006), således som den er udviklet i en dansk-tysk kontekst. Denne teoretiske retning betoner en forståelse af mennesket som aktivt handlende i samfundsmæssige kontekster og med et videnskabsteoretisk afsæt i historisk dialektisk materialisme, impliceres en dialektisk forståelse mellem menneske og samfund (Leontjev, 2009; Nissen, 2009; Stetsenko, 2013).

I forlængelse heraf og med inspiration fra social praksisteori (Lave & Wenger, 1991) anser jeg ungdomsklubberne som konkrete eksempler på et praksisfællesskab, hvori mennesker handler. I dette praksisfællesskab indgår primært de unge, der kommer i klubberne, samt ungdomsklubbernes pædagogiske personale, og disse parter bliver således hinandens betingelser i det specifikke sociale praksisfællesskab. I afhandlingens anden artikel, *Pædagogisk praksis i ungdomsklubber - og dens betydning for unges handleevne i ungdomslivet* (Schultz, 2024), leder analyserne frem til en konklusion, der påpeger, hvorledes ungdomspædagogisk praksis i ungdomsklubberne formes og kommer til udtryk i relation til det ungdomsliv, de unge lever, og hvorledes

dette skaber et gensidigt forhold mellem unge og ungdomspædagogisk praksis i ungdomsklubberne.

Det kritisk psykologiske perspektiv bidrager i afhandlingen til en indsigt i, hvordan unges betingelser - forstået som muligheder og begrænsninger - i hverdagslivet relaterer sig til deres deltagelse i en kompleks og sammensat hverdag. Dette perspektiv bidrager til at forstå betingelsers betydning for de unge og til at forstå unges handlinger som begrundet i disse betingelser (Kousholt, 2018). I forlængelse heraf bliver *daglig livsførelse* (Holzkamp, 1998) og *handleevne* (Dreier, 2001; Mørck, 2006) to centrale begreber i afhandlingens analyser.

Unge daglige livsførelse og handleevne i hverdags- og ungdomslivet

I analyserne af ungdomspædagogikkens betydning for unges hverdags- og ungdomsliv, bliver særligt begrebet om *daglig livsførelse* sat i spil. Daglig livsførelse henviser ifølge Holzkamp til en "(...) aktivitet 'hver eneste dag' for at organisere, integrere og konstruere dagligdagen på en sådan måde, at de forskellige og modstridende krav, der her kommer individet i møde, forenes og ordnes" (Holzkamp, 1998, p. 27). Dette begreb retter altså et analytisk fokus mod den daglige indsats, mennesker gør for at få deres deltagelse i forskellige handlesammenhænge til at hænge sammen, og sætter således fokus på, hvorledes deltagelse i og på tværs af sociale praksisser foregår, og hvordan de unges bevægelser mellem forskellige kontekster kræver en indsats.

Dette perspektiv bliver de af afhandlingens analyser, der centrerer sig om betydningen af ungdomspædagogisk praksis for unges hverdags- og ungdomsliv, og betoner en forståelse af, at social praksis i ungdomsklubberne er én del af et samlet hverdagsliv, der skal føres. Yderligere viser det, hvorledes dét, der foregår i ungdomsklubberne, får betydning for de unges deltagelse i andre af hverdagslivets sociale og samfundsmæssige kontekster.

Livsførelsesbegrebet retter således opmærksomhed på de unges handlemuligheder i forhold til deres livsbetingelser, og begrebsliggør den aktive indsats, de unge må gøre for at håndtere hverdagslivets forskellige krav. I afhandlingens analyser anvendes i forlængelse heraf begrebet *handleevne*. Om menneskets handleevne skriver Dreier således:

"Jeg må finde frem til mine særlige muligheder i min særlige umiddelbare situation, og jeg må udvikle personlige forudsætninger for at kunne realisere mine muligheder, tage del i at råde over dem og måske udvide dem. Disse samlede forudsætninger kaldes den personlige handleevne, der altid

er en handleevne i forhold til en bestemt konkret livssituation” (Dreier, 2001, p. 46).

I afhandlingens analyser anvendes begrebet handleevne til at fokusere på de unges muligheder og begrænsninger for at handle - herunder muligheder og begrænsninger for aktiv deltagelse i de handlesammenhænge, de indgår i. Med andre ord ses handleevne som menneskets potentiale til at leve under bestemte livsbetingelser. Disse livsbetingelser udgør så at sige menneskets handlerum, og gennem handling i forhold til disse livsbetingelser ændres disse betingelser, menneskets selv og dets handleevne.

Med dette afsæt forstår jeg ikke begrebet handleevne som en evne, man enten besidder eller ikke besidder, men snarere som et potentiale der kan udvides eller begrænses. I afhandlingens analyser anvendes dette begreb til at udforske, hvorledes ungdomspædagogisk praksis virker udvidende eller begrænsende på de unges handleevne i relation til samfundsmæssige betingelser, de unge møder i deres hverdagsliv. Samtidig anvendes begrebet også til at forstå, hvordan ungdomspædagogisk praksis kan støtte de unge i at navigere og handle i deres sammensatte og komplekse hverdags- og ungdomsliv.

Praksisforskning som tilgang og organisering

I tråd med et teoretisk fundament i kritisk psykologisk tænkning, har ph.d.-projektet været metodologisk og organisatorisk inspireret af praksisforskning som den er udviklet inden for en kritisk psykologisk tradition (Markard & Holzkamp, 1989; Mørck, 1995, 2006; Mørck & Nissen, 2005). Overordnet handler praksisforskning om at organisere forskningsprojektet som et samarbejde mellem forsker og de mennesker, forskningen involverer. Dette tager afsæt i det grundlæggende udgangspunkt, at man kun kan forstå og udvikle viden om subjektets liv i verden gennem samarbejde med subjektet selv. Særligt inden for den kritiske psykologiske udvikling af begrebet praksisforskning, tales der om en inddragelse af de mennesker, forskningen handler om, som *medforskere* med en bestræbelse om at ophæve kløften mellem teori og praksis. Dette bygger på en kritik af et positivistisk forskningsparadigme og en forestilling om, at viden skal skabes løsrevet fra praksis.

Praksisforskning kan altså forstås som en deltagerorienteret forskning (Mørck & Nissen, 2005), hvor forskningens deltagere i forskellig grad er med til at præge fx, hvad der udforskes, hvem der bliver interviewet og ligeledes, hvor aktivt de hver især engagerer sig i forskningsprocessen. Med praksisforskning som inspiration til forskningsprocessen, har der været fokus på en aktiv inddragelse af både unge og pædagogisk personale med henblik på at udvikle viden om, hvordan praksisfeltet træder frem,

og hvad der synes særligt betydningsfuldt set fra både de unge og det pædagogiske personales perspektiver.

Igennem hele forskningsprocessen har jeg stræbt efter at følge forskningsdeltagernes - eller medforskernes - egne perspektiver ud fra et første-personsperspektiv (Holzkamp, 1985; Lagermann, 2024). Lagermann beskriver første-personsperspektivet som at *"(...) gå rundt om perspektivet og blandt andet undersøge, hvad personer gør, og se på, hvilke betingelser - herunder også betydningsfulde voksne som fx lærere - forstået som muligheder og begrænsninger, der stiller sig for dem"* (Lagermann, 2024, p. 340).

Denne ambition om at følge et første-personsperspektiv bliver i afhandlingen en central metodologisk og analytisk vinkel, der søger at forstå såvel de unges som det pædagogiske personales praksis og handlinger ud fra et subjektivt begrundet første-personsperspektiv.

Metodiske valg

Mere konkret har jeg i forskningsprocessen anvendt kvalitative forskningsmetoder, og har samarbejdet med tre ungdomsklubber i forskellige dele af landet. Forskningens empirigenerering er metodisk funderet på tre overordnede former for kvalitative dataindsamlingsmetoder (her opstillet i punktform og uddybes i det efterfølgende):

1. Anvendelse af praksisportrættet udformet som et semistruktureret interview med hver af de tre ungdomsklubbers pædagogiske ledere.
2. Deltagerobservationer af den pædagogiske praksis.
3. Semistrukturerede interviews med såvel pædagogisk personale som med unge fra de tre deltagende ungdomsklubber.

Mine besøg som deltagende observatør blev gennemført med intentionen om at generere indlejret, kropsliggjort viden om feltet og indhente inspiration til udvikling af emner til de efterfølgende interviews. En væsentlig begrundelse for at indlede forskningsprocessen med deltagerobservationer i ungdomsklubberne, var en optagethed af at forbinde projektets udforskning af de unges og det pædagogiske personales perspektiver til deres konkrete hverdagsliv i praksis (Holzkamp, 1998; Kousholt, 2011). Dette var et betydningsfuldt led i at opnå en forståelse af, hvorledes praksisfeltet ser ud på sine egne præmisser og deltagernes perspektiver.

De semistrukturerede interviews er gennemført som fokusgruppeinterviews, der indebærer en gruppeinteraktion, hvor de deltagende skaber en form for kollektiv brainstorm og indtager en reflekterende indstilling til deres hverdagslige handlinger

(Heiselberg, 2008). Med de unge har de semistrukturerede interviews være rettet mod en udforskning af ungdomspædagogikkens betydning for deres hverdags- og ungdomsliv, mens de semistrukturerede interviews med det pædagogiske personale har udforsket, hvad der kendetegner ungdomspædagogisk praksis i ungdomsklubberne ud fra deres perspektiver og ståsteder.

De tre semistrukturerede interviews med de tre ungdomsklubbers pædagogiske ledere er foretaget ud fra en inspiration i *praksisportrættet*, således som det er udviklet i en kritisk psykologisk tradition (Markard & Holzkamp, 1989; Markard et al., 2004). Kort fortalt er praksisportrættet et længere sæt af praksisnære spørgsmål, der søger at skabe en dybere indsigt i praksis. Praksisportrættet som metode blev udviklet i forbindelse med nogle dansk-tyske konferencer i Tyskland for psykolog-praktikere og -forskere. På disse konferencer bed man mærke i, at det ofte var en udfordring for praktikere at sætte ord på deres praksis uden at forfalde til indforståethed og uklare beskrivelser (Markard et al., 2004). I samarbejde mellem forskere og praktikere førte dette til en udvikling af praksisportrættet som et sæt af spørgsmål, der udforsker praksis med praksisnære spørgsmål. Spørgerammen for praksisportrættet udgøres af fire overordnede kategorier, der bidrager til at belyse og analysere praksisfeltet; 1) institutionen (og organisatoriske arbejdsbetingelser), 2) arbejdsmiddel (pædagogiske teorier, metoder etc.), 3) situationen (konkrete arbejdssituationer) og 4) kommunikation (intern og ekstern kommunikation og samarbejde) (Markard et al., 2024; Thomsen, 2016).

Samme udfordring med at sætte ord på praksis og faglighed er i flere undersøgelser dokumenteret inden for den fritids- og ungdomspædagogiske praksis (Schultz et al., 2021; Østergaard & Schultz, 2016), hvorfor jeg valgte at lade mig inspirere af den kritiske psykologis praksisportræt til en del af udforskningen af ungdomsklubbernes ungdomspædagogiske praksis.

De tre deltagende ungdomsklubber

Disse praksisportræt-interviews har ført til tre praksisportrætter af de tre ungdomsklubber og viser, hvorledes de hver især arbejder ud fra forskellige betingelser, og hvordan de får betydning for de unges trivsel, deltagelsesmuligheder og anerkendelse. Jeg vil ikke her gå i dybden med de tre ungdomsklubber¹, men vil blot præsentere dem ud fra fiktive navne, jeg har givet dem. De fiktive navne er valgt på baggrund af min subjektive oplevelse af ungdomsklubbernes stemning og kultur, således som jeg

---

¹ De tre praksisportrætter kan læses i deres fulde længde i afhandlingen, der ligger til gratis download på www.ungdomsringen.dk/shop/.

oplevede dem under mine observationsbesøg. Beskrivelserne samt klubnavnene er alle gennemlæst og godkendt af ungdomsklubbernes pædagogiske ledere.

1. Den ene ungdomsklub, beliggende i en forstadskommune til København, har jeg kaldt *Drop-In Center*. Dette bunder i en oplevelse af, at de unge brugte ungdomsklubben som et drop-in center, hvor de kommer og går - nogle gange flere gange på samme aften. Ungdomsklubben tilbyder hovedsageligt de klassiske ”værtshus-aktiviteter”, som den pædagogiske leder kalder dem, som kortspil, brætspil, billard, bordtennis eller at se en fodboldkamp i fjernsynet. Aktiviteterne styres i høj grad af de unge selv.
2. Den anden ungdomsklub har jeg kaldt *Teenage-Rummet*. Denne ungdomsklub er placeret centralt i en mindre stationsby på Sjælland og er indrettet i nogle kælderlokaler, hvor de unge har mulighed for at hænge ud i klubbens sofaer, spille Fifa, bordfodbold, rundbold i en nærliggende park eller hænge ud i klubbens køkken-/bar-område, der fungerer som centralt møde- og hænge-ud-sted for de unge.
3. Den tredje ungdomsklub er beliggende i et forebyggelsesområde² i en af landets større byer. Denne ungdomsklub har jeg kaldt *Aktivitetsklubben*. Her anlægges et stort fokus fra det pædagogiske personale på at igangsætte og deltage i forskellige aktiviteter som fx e-sport, styrketræning, fodbold, brætspil, bordtennis m.m. Ungdomsklubben bærer præg af at være placeret i et forebyggelsesområde, hvor områdets unge i høj grad benytter sig af ungdomsklubben som en betydelig del af deres fritidsaktiviteter.

---

² Social-, Bolig- og Ældreministeriet offentliggør hvert år en politisk besluttet liste over såkaldte forebyggelsesområder i Danmark. Listen over forebyggelsesområder omfatter almene boligområder, som ikke er på udsatte- og/eller parallelsamfundslisten, og som har mindst 1.000 beboere, og en andel af indvandrere og efterkommere fra ikke-vestlige lande, som overstiger 30 pct. Herunder er mindst to af følgende fire kriterier opfyldt:

- 1) Andelen af beboere i alderen 18-64 år, der er uden tilknytning til arbejdsmarked eller uddannelse, overstiger 30 pct. (toårigt gennemsnit).
- 2) Andelen af beboere dømt for overtrædelse af straffeloven, våbenloven eller lov om euforiserende stoffer udgør mindst 2 gange landsgennemsnittet (toårigt gennemsnit).
- 3) Andelen af beboere i alderen 30-59 år, der alene har en grunduddannelse, overstiger 60 pct. af samtlige beboere i samme aldersgruppe.
- 4) Den gennemsnitlige bruttoindkomst for skattepligtige i alderen 15-64 år i området (eksklusive uddannelsessøgende) er mindre end 65 pct. af den gennemsnitlige bruttoindkomst for samme gruppe i regionen (www.sm.dk).

Anerkendelsens betydning for unges oplevelse af trivsel i ungdomslivet

I den konkrete udforskning og analyse af ungdomspædagogisk praksis i ungdomsklubber, har ungdomspædagogikken vist sig helt grundlæggende at udspringe af en anerkendende tilgang til de unge. I udforskningen af dette, har jeg blandt andet inddraget Honneths (1995) begreb om anerkendelse. Anerkendelse er, ifølge Honneth (1995), en grundlæggende betingelse for, at et menneske kan danne sig et selvbillede og opleve sig selv som komplet og autentisk. Med afsæt i en forståelse af, at mennesker har et grundlæggende behov for at høre til og være en del af fællesskabet, argumenterer han for, at anerkendelse er en forudsætning for at leve et godt liv (Honneth, 2006).

Om at blive mødt af en anerkendende ungdomspædagogisk praksis siger en ung pige på 16 år således:

”(...) og så tror jeg også, at deres (det pædagogiske personale, red.) mål virkelig er at hjælpe de unge fordi, kommer du ind, så spørger de altid: ’Ej, hva så? Skal du have hjælp til nogle lektier, eller vil du gerne spille et spil kort eller et eller andet?’ Så de vil jo gerne have, at vi skal være glade, forstår du? De ser os først.”

I en af afhandlingens artikler, *Recognition in pedagogical practice with young people as a prerequisite for well-being in youth* (Schultz, 2025), optræder ovenstående citat i en analyse af den anerkendende tilgang til det ungdomspædagogiske arbejde i ungdomsklubberne, og hvilken betydning det har for de unges oplevelse af trivsel i ungdomslivet. Artiklen peger på, at ungdomspædagogikken i høj grad bygger på en anerkendende tilgang til det pædagogiske arbejde med unge, der dels tager udgangspunkt i de unges egne interesser og engagement, og derigennem giver de unge lyst og motivation til at deltage i ungdomsklubbernes sociale praksis og aktiviteter. Og dels medvirker den anerkendende tilgang til, at de unge oplever at indgå i relationer med voksne, der åbner for at yde støtte til de unge - hvad end det handler om at stille sig til rådighed for personlige samtaler eller få konkret hjælp til fx at skrive en jobansøgning eller hjælp til lektier.

Sammenfattende viser analysen nogle væsentlige aspekter af, hvordan ungdomsklubberne synes at have en betydelig rolle i de unges oplevelse af trivsel i ungdomslivet. Det empiriske materiale, der ligger til grund for artiklens analyser, viser, at ungdomsklubberne skaber miljøer, hvor unge oplever at blive anerkendt på baggrund af deres blotte deltagelse fremfor udefrakommende præstationsforventninger.

Ungdomspædagogikkens betydning for unges handleevne

I den sidste af afhandlingens artikler, *The significance of youth clubs in relation to young people's capacity for action* (Schultz & Michel-Schertges, 2025), udforskes, hvilken betydning ungdomspædagogisk praksis har for unges handleevne med afsæt i en specifik case. Denne case handler om en 18-årig mand, der omtales Abdi. Abdi er vokset op i et forebyggelsesområde i en af landets større byer og kommer i ungdomsklubben, Aktivitetsklubben. Fra en tidlig alder så Abdi op til ældre unge og engagerede sig i småkriminelle handlinger - handlinger, som han begrundede med ked-somhed og fraværet af sjove ting at tage sig til i fritiden. Da Abdi blev gammel nok til at deltage i ungdomsklubbens aktiviteter, oplevede han det som et attraktivt alternativ til det småkriminelle miljø. Af ungdomsklubbens pædagogiske personale fik Abdi desuden hjælp til lektier, og i samarbejde med en NGO, der faciliterer forskellige former for street sport, fik Abdi ansvar som *sportsinstruktør* for nogle yngre børn. Dette ansvar og hjælp til at gennemføre en ungdomsuddannelse førte, ifølge Abdi selv, til en ændret selvforståelse som en rollemodel med et ansvar. Han siger det selv således:

”Da jeg var 14-15 år gammel, fik jeg lært, ved at komme oppe i klubben, at jeg kan meget mere end jeg går og tror. For da jeg gik i 8.-9. klasse, så tænkte jeg: ’ok, jeg starter bare på et eller andet tech college, hvor jeg bare skulle bruge hænderne, for jeg kan slet ikke gymnasiet’. Jeg tænkte: ’no way’. Men så ved at komme oppe i klubben og få hjælp til lektier og andre ting, så så jeg mig selv... Altså nu, så mangler jeg bare lige en uge, og så er jeg færdig med HF.”

Artiklens analyser af casen peger på ungdomsklubben som en slags refugium, der giver unge mulighed for at distancere sig fra hverdagslivets begrænsninger og udvikle nye perspektiver, der kan lede til en udvidelse af deres umiddelbare handleevne. Yderligere peger artiklens analyser på, at ungdomsklubben, i Abdi's tilfælde, var i stand til at understøtte social inklusion, igangsætte processer af empowerment, der skabte positive forandringer i hans hverdags- og ungdomsliv, samt facilitere en emancipationsproces, der i nogen grad udvidede hans subjektive handleevne i hans daglige livsførelse.

Opsamlende

Sammenfattende tilbyder denne afhandling en kritisk psykologisk udforskning af ungdomspædagogisk praksis i ungdomsklubber og dens betydning for unges hverdags- og ungdomsliv. Dette fokus rummer en to-delt erkendelsesinteresse, der - med

afhandlingens teoretiske afsæt i den kritisk psykologiske tradition og dens dialektiske forståelse af relationen mellem subjekt og samfund - har vist sig uadskillelig i denne afhandlings analyser. Uadskillelig, fordi analyserne peger på et gensidigt forhold mellem den ungdomspædagogiske praksis og de unges daglige livsførelse.

Afhandlingen bidrager med et indblik i, hvordan unge er virksomme og fører deres daglige liv på tværs af forskellige kontekster, der rummer varierende muligheder og begrænsninger for deres deltagelse og handlinger i og på tværs af disse kontekster. Som følge heraf foreslår jeg en teoretisk referenceramme for ungdomspædagogik med afsæt i en kritisk psykologisk tradition. Denne referenceramme indebærer en forståelse af ungdommen som en særlig periode i livet, samt en placering af de unge og deres livsbetingelser i centrum af ungdomspædagogisk praksis.

Referencer

- Dreier, O. (1979). *Den kritiske psykologi*. Rhodos.
- Dreier, O. (2001). Virksomhed - læring - deltagelse. *Nordiske udkast*(2), 39-58.
- Heiselberg, L. (2008). Intelligent design af fokusgrupper - om metodisk design af fokusgrupper og menneskets forskellige intelligenser. *MedieKultur*, 24(45), 93-105. <https://doi.org/10.7146/mediekultur.v24i45.509>
- Holzcamp, K. (1983). *Grundlegung der Psychologie*. Campus.
- Holzcamp, K. (1985). *Mennesket som subjekt for videnskabelig metodik*. Kommunistiske Studenter på Psykologi ved Københavns Universitet.
- Holzcamp, K. (1998). Daglig livsførelse som subjektvidenskabeligt grundkoncept. *Nordiske udkast*, 26(2), 3-31.
- Honneth, A. (1995). *The struggle for recognition*. Polity Press.
- Honneth, A. (2006). *Kamp om anerkendelse : sociale konflikters moralske grammatik*. Hans Reitzel.
- Kousholt, D. (2011). Om viden og metoder i forskningsprojektet. In D. Kousholt (red.), *Børnefællesskaber og familieliv* (s. 213-239). Dansk Psykologisk Forlag.
- Kousholt, K. B. (2018). Betingelses-, betydnings- og begrundelsesanalyse. In L. Bøttcher, D. Kousholt, & D. Winther-Lindqvist (red.), *Kvalitative analyseprocesser* (s. 237-261). Samfundslitteratur.
- Lagermann, L. (2024). Marginalisering i og på tværs af skole og fritid. In C. Schultz & K. E. Petersen (red.), *Fritids- og ungdomspædagogik* (s. 336-359). Ungdomsringen.
- Lagermann, L. C. (2014). *Unge i - eller ude af? - skolen : marginaliseringsprocesser og overskridende forandringsbevægelser blandt udskolings elever med etnisk minoritetsbaggrund : Ph.d.-afhandling indleveret ved Forskerskolen Graduate School of Arts, Forskeruddannelsesprogrammet Læring og Pædagogik, Aarhus Universitet, 3. september 2014* [Aarhus Universitet, Institut for Uddannelse og Pædagogik]. København.
- Lave, J., & Wenger, E. (1991). *Situated learning : legitimate peripheral participation*. Cambridge University Press.
- Leontjev, A. N. (2009). *Virksomhed, bevidsthed, personlighed* (1. udgave. ed.). Hans Reitzel.
- Markard, M., & Holzcamp, K. (1989). Praxis-Portrait. *Forum Kritische Psychologie*(23), 5-49.
- Markard, M., Holzcamp, K., & Dreier, O. (2004). Praxisportræt : en guide til analyse af psykologpraksis. *Nordiske udkast*, 32(2), 5-22.
- Mørck, L. L. (1995). Praxisforskning som metode, teori og praksis : refleksion over praksisforerens positionering i og mellem handlesammenhænge. *Udkast*, 23(1), 24-78.

- Mørck, L. L. (2006). *Grænsefællesskaber: Læring og overskridelse af marginalisering*. Roskilde Universitetsforlag.
- Mørck, L. L., & Huniche, L. (2006). Critical psychology in a Danish context. *Annual Review of Critical Psychology*, 5, 1-19.
- Mørck, L. L., & Nissen, M. (2005). Praksisforskning : Deltagende kritisk mellem mikrofonholderi og akademisk bedreviden. In T. B. Jensen & G. Christensen (red.), *Psykologiske & pædagogiske metoder* (s. 123-154). Roskilde Universitetsforlag.
- Nissen, M. (2009). Objectification and Prototype. *Qualitative Research in Psychology*, 6(1-2), 67-87. <https://doi.org/10.1080/14780880902900960>
- Petersen, K. E. (2021). Fritids- og ungdomsklubber i udsatte boligområder: Pædagogers arbejde med ustyrlige unge, eller unge i ustyrlige problemer. *Nordiske udkast*, 49(1), 40-51.
- Ringskou, L., & Gravesen, D. T. (2020). Med viden skal skole- og fritidspædagogik bygges: En kortlægning og kritisk analyse af forskningsbaseret litteratur på feltet for skole- og fritidspædagogik i Danmark. *Forskning i Pædagogers Profession og Uddannelse*, 4(1), 20-32.
- Sauzet, S. (2024). Et landkort over forskning i fritidspædagogik. In C. Schultz & K. E. Petersen (red.), *Fritids- og ungdomspædagogik* (s. 52-71). Ungdomsringen.
- Schultz, C. (2022). Nødvendigheden af en teoretisk referenceramme for ungdomspædagogisk faglighed. *Forskning i Pædagogers Profession og Uddannelse*, 6(2), 18-28. <https://doi.org/10.7146/fppu.v6i2.134272>
- Schultz, C. (2024). Pædagogisk praksis i ungdomsklubber. In C. Schultz & K. E. Petersen (red.), *Fritids- og ungdomspædagogik : en grundbog i fritids- og ungdomspædagogisk arbejde med større børn og unge*. Ungdomsringen.
- Schultz, C. (2025). Recognition in pedagogical practice with young people as a prerequisite for well-being in youth. *Nordisk tidsskrift for pedagogikk og kritikk*, 11(2), 13-25.
- Schultz, C., Lindeskov, D. M., & Larsen, J. (2021). *Fremtidens Klubtilbud*. Ungdomsringen.
- Schultz, C., & Michel-Schertges, D. (2025). The significance of youth clubs in relation to young people's capacity for action. In K. E. Petersen & N. R. Jensen (red.), *Inequality, Education, and Social Exclusion in the Welfare State* (s. 134-152). Routledge.
- Schultz, C., & Petersen, K. E. (red.). (2024). *Fritids- og ungdomspædagogik : en grundbog i fritids- og ungdomspædagogisk arbejde med større børn og unge*. Ungdomsringen.
- Stetsenko, A. (2013). The Challenge of Individuality in Cultural-Historical Activity Theory: "Collective" Dialectics from a Transformative Activist Stance. *Outlines. Critical practice studies*, 14(2), 7-28.

Thomsen, R. (2016). The practice portrait – a method for promoting social justice in practice. *Journal of the National Institute for Career Education and Counselling*, 36(1), 30-37.

Østergaard, S., & Schultz, C. (2016). *Det gode samarbejde mellem klub og skole*. Ungdomsringen & BUPL.